

Poslední panel složený z předsedů všech předchozích panelů shrnoval diskuse a doporučení z obou dní. *Prof. Hideki Kanda*, člen Řídící rady UNIDROIT,³ který panelu předsedal, uvedl, že do budoucna může práce UNCITRAL a UNIDROIT probíhat v této oblasti ve dvou rovinách – obecné a konkrétně zaměřené. Zatímco v obecné rovině by se mohlo pokračovat v pořádání workshopů a v další fázi přistoupit např. k vývoji obecných zásad nebo taxonomie, pak konkrétní projekty se mohou zaměřit na právní otázky spojené s určitou technologií, např. odpovědnost systémů umělé inteligence. Představitelé UNIDROIT i UNCITRAL stejně jako další účastníci ocenili přínosy setkání a potvrdili, že další vzájemná spolupráce v této oblasti bude pokračovat i s ohledem na fakt, že jej mají obě organizace ve svých mandátech. S tímto závěrem nelze než souhlasit a uvítat jej, protože společný workshop odhalil celou řadu otevřených právních otázek a nežádoucích trendů fragmentace a oslabování právní jistoty spojených s rostoucím využíváním moderních technologií v mezinárodním obchodu.

Závěrem je nutno dodat, že celá akce nesla výraznou českou stopu, protože na konci prvního dne proběhla číse vína na zastupitelském úřadě ČR v Římě, která zviditelnila a dále podpořila aktivní roli České republiky v rámci obou mezinárodních organizací, které hrají ústřední roli v harmonizaci a unifikaci práva mezinárodního obchodu. V konečném důsledku konference podpořila návrhy ČR pro budoucí pracovní programy UNIDROIT a UNCITRAL v oblasti chytrých smluv a umělé inteligence, což se potvrdilo na následujícím 98. zasedání Řídící rady UNIDROIT v květnu 2019 a 52. jednání UNICTRAL v červenci 2019.

Ondřej Svoboda* – Alex Ivančo**

Základní koncepce budoucího civilního procesu – konference na Akademii věd ČR

Dne 7. října 2019 se v budově Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze uskutečnila konference nazvaná *Budoucnost civilního procesu* pořádaná společně Ústavem státu a práva AV ČR a Stálou konferencí českého práva. Tyto instituce na konferenci reprezentovali *prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš* a *JUDr. Karel Havlíček*, kteří se ujali moderování. Záštitu nad konferencí převzala mimo jiné i předsedkyně AV ČR *prof. RNDr. Eva Zažímalová, CSc.* Konference se věnovala – jak naznačil *prof. Eliáš* – věcnému záměru kodexu českého civilního procesu. Příspěvky se zaměřovaly na hlavní rysy budoucího kodexu, na jeho cíle, na koncepci budoucího civilního procesu, na postavení procesních stran a na některé klíčové problémy dovolání.

³ Také Česká republika má v Řídící radě UNIDROIT svého zástupce v osobě *prof. Moniky Pauknerové*, která obhájila svůj post na druhé pětileté období v prosinci 2018.

* Mgr. Bc. Ondřej Svoboda působí na katedře mezinárodního práva Právnické fakulty UK a na oddělení mezinárodního práva Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. Text byl zpracován s podporou projektu Karlovy univerzity *Progres QO4 – Právo v měnícím se světě*. E-mail: ondrej.svobod@gmail.com.

** JUDr. Alex Ivančo, Ph.D., vedl oddělení mezinárodního práva na Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR a nyní působí na Ministerstvu financí ČR. Na 52. jednání UNCITRAL byl zvolen jeho místopředsedou. E-mail: Alex.Ivanco@mfcrcz.

První přednášející *prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.*, z Právnické fakulty UK v Praze se krátce vypořádala s připomínkami, které vzešly z meziresortního připomínkového řízení k věcnému návrhu. Jako klíčové pro budoucí civilní proces přitom zdůraznila, že proces by měl být fér, racionální a rychlý, měl by vést ke spravedlivému rozhodnutí a sloužit osobě, která potřebuje právní ochranu, bez uplatňování specifického zajmu soudu, advokáta nebo správce. *Prof. Winterová* dále zmínila dnešní evropský trend procesního práva, jímž je posun od liberálního k sociálnímu procesnímu konceptu. Namísto konceptu pasivního soudu, který sleduje, jak účastník bojuje sám za sebe, se dnes uplatňuje sociální proces s důrazem na dialog a operativní roli soudce, ale v rámci platnosti principu *iura novit curia*. *Prof. Winterová* konstatovala, že věcný návrh vzniká v limitech politického zadání, ponechává stávající soudní soustavu a vyhýbá se doručováním a nesporným řízením, která budou zvláště regulována. Sporné řízení bude v novém zákonu upraveno modelově pro všechny situace.

Místopředseda Nejvyššího soudu *JUDr. Roman Fiala* ve své přednášce pojednal o aplikaci a interpretaci budoucího civilního procesu. Upozornil na zvláštnost dnešní doby, kdy se výkon státní moci přesunuje a některé záležitosti se nevykonáním moci jinými státními orgány stanou věcí soudu (např. brexit). Ohledně českého civilního procesu zdůraznil, že procesní právo je cesta k zajištění takového uspořádání justice, které musí odpovídat potřebám občanů, aby pro každého občana bylo právo dostupné stejně. Každou kauzu tvoří strukturovaný lidský příběh a úloha soudce je být realizátorem práva a nezávislým garantem spravedlnosti. Kvůli tomu budoucí proces – dle společenské smlouvy – má sloužit jako řešení obyčejných problémů obyčejných lidí, kteří právu nerozumí. Cesta k vymáhání práva musí být jednoduchá a rychlá.

Doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D., z Masarykovy univerzity kritizoval stále existující dědictví sovětských procesních zásad převzatých z GPK (*Graždanskij procesualnyj kodeks*) v dnešním občanském soudním řádu, které má stále vliv na současné pojetí dispoziční zásady. Zdůraznil, že při tvorbě budoucího zákona je nezbytné prodiskutovat koncepční otázku, jakou cestu budoucí kodex zvolí, zda moderní, nebo sovětskou; jakou roli by měly mít v soudním řízení strany a jakou soudce (projednací zásady versus vyšetřovací zásady). Jako nejvýraznější negativní problémy zmínil dnešní kontrolu dispozičních procesních úkonů stran, změnu a zpětvzetí žaloby a nerespektování dispoziční zásady u rozsudku pro uznání fikce nároku. Podle *doc. Lavického* by bylo absurdní pokračovat v sovětském modelu. Budoucí zákon by měl spíše respektovat lidské svobody a zásadu autonomie vůle. Kvůli tomu by bylo nutné odstranit soudní kontrolu u změny žaloby, opustit české kuriozity v podobě rozsudku pro fikci uznání, obnovit vázanost soudu předmětem sporu a vytvořit zrovnoprávňující postavení žalovaného.

JUDr. Jaromír Jirsa, soudce Ústavního soudu, se vypořádal s kritikou *doc. Lavického* a zdůraznil, že zákonodárce se musí zamyslet nad postavením stran, opustit nebo modifikovat koncentraci řízení s koncentrací soudcovskou, a také nepřehlednou změnou žaloby – to jsou procesní komplikace, které mají negativní vliv na rychlost a efektivitu. Podle jeho názoru se sociálním pojetím procesu – jak funguje v Německu – významně zpomalí řízení. Dle jeho názoru je nutné udržet rozdělení na sporné a nesporné řízení, přičemž proces by měl být zrychlen a zefektivněn. Bez toho, aby se volil pro budoucí kodex sovětský, německý nebo liberální model, zdůraznil, že je především třeba, aby proces chránil slabšího účastníka.

JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M., soudce Nejvyššího soudu, kritizoval současnou podobou dovolání, která popírá základní funkci soudnictví, a vymezil rozdíl mezi retro-

spektivním a prospektivním principem působení soudu, což je důležité pro konkrétní rozhodnutí individuální kauzy. Dle Dvořáka právní institut vykazující osmdesátiprocentní statistiku odmítnutí dovolání neplní svou ústavní funkci ochránce subjektivních práv. Také novela 404/2012 Sb. na této situaci nic podstatného nezměnila. Kvůli tomu by budoucí civilní proces měl zajistit přípustnost dovolání i při diformitě a o potvrzujících rozhodnutích o přípustnosti by měl rozhodovat odvolací soud. Pak by mohla zůstat dovolání jako opravný prostředek výjimečná.

Poslední řečník, *JUDr. Petr Šuk*, soudce Nejvyššího soudu, reagoval na námět soudce *Dvořáka* a zdůraznil, že je nutné hledat společenský kompromis v otázce, jakou roli by měl mít Nejvyšší soud. Poukázal na rozdíly mezi italským a skandinávským modelem. U jednoho funguje Nejvyšší soud jako poslední ochránce individuálních práv a u druhého může soud vybrat zásadní klíčové problémy a sjednocovat judikatury. Důležité je si uvědomit – upozornil *dr. Šuk* – že větší počet instancí nevede nutně k větší spravedlnosti, jen k většímu objemu práce. Kvůli tomu doporučil otevřít dovolací možnosti jen pro úzce vymezené oblasti, jak to nabídne aktuální věcný záměr.

V diskusi upozornil *JUDr. Vojen Güttler*, bývalý soudce Ústavního soudu, na to, že nové technické možnosti mohou negativně ovlivnit nebo rušit zásady demokratického soudního řízení. Budoucí civilní proces musí proto brát tyto problémy v úvahu.

Výbušná, i když krátká diskuse ukázala velký zájem právnické veřejnosti o návrh věcného záměru procesní kodifikace. Zároveň bylo zřejmé, že návrh je ještě v koncepční fázi. Proto bude žádoucí uspořádat v budoucnu další konference, které se detailněji zaměří na jednotlivé části návrhu.

Rita Simon*

Prémie Lumina quaeruntur putuje do Ústavu státu a práva AV ČR, kde vznikne nové Centrum pro klimatické právo a udržitelnost

Dne 5. listopadu 2019 předala předsedkyně Akademie věd *prof. Eva Zažímalová* na slavnostním aktu premií *Lumina quaeruntur* celkem šesti laureátům z AV ČR. Jednou z oceněných je *JUDr. Hana Müllerová, Ph.D.*, z Ústavu státu a práva AV ČR, která uspěla s návrhem projektu v oblasti klimatického práva. Prémie *Lumina quaeruntur*, což ve volném překladu znamená hledání světél v podobě nových vědeckých osobností, je udělována Akademií věd perspektivním vědeckým pracovníkům za účelem zakládání nových výzkumných týmů pro řešení společensky závažných, dosud málo probádaných aktuálních témat. Prémie se uděluje na dobu pěti let. *JUDr. Hana Müllerová, Ph.D.*, vystudovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, v Ústavu státu a práva AV ČR působí od roku 2010 a zabývá se zde právem životního prostředí. Je místopředsedkyní České společnosti pro právo životního prostředí a aktivní členkou Komise pro životní prostředí Akademie

* Dr. Rita Simon, LL.M., B.A., Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i. E-mail: rita.simon@ilaw.cas.cz. Příspěvek vznikl s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., RVO: 68378122.